

Apassionat per l'ofici d'ensenyar, vocació reconeguda recentment amb la concessió de la Medalla de Plata al Mèrit en el Treball, Gonzalo Anaya manté les conviccions i la rebel·lia intel·lectual en una llarga trajectòria com a docent de quasi 70 anys i que encara continua. A punt de complir els 86, aquest mes-

tre de mestres subratlla en aquesta densa entrevista que l'educació és, per damunt de tot, un dret humà. Amb la bellesa del seu castellà de Burgos, ciutat on va nàixer, aquest intel·lectual dissident "conquistat per la manera de viure dels valencians", es defineix d'esquerra i nacionalista i atribueix el savi àrab Averrois l'o-

rigen de la història de l'ensenyament a Espanya. El vell professor cultiva les amistats entre gent de la renovació pedagògica, dels sindicats, i de la pràctica totalitat de plataformes progressistes, encara que repeteix amb orgull que no es considera més que un mestre de la República.

Gonzalo Anaya

Professor emèrit de la Universitat de València

"Sóc només un mestre de la República"

RAFA MIRALLES

- ¿Què fa un professor emèrit un dia qualsevol?

- Vaig al gimnàs a les 7 del matí, desdejune i a partir de les 9 comence la meua jornada. Duc una vida monòtona, però molt activa. Solc anar a les llibreries a recollir encàrrecs, perquè estic al dia de tot el que es publica. Vaig i torne en autobús o a peu. També vaig al centre de la ciutat, als bancs, a comprar el que necessite. Torne a dinar a casa i després dedique moltes hores a la lectura, a la premsa diària i als llibres. Ahir mateix vaig tancar "La represión del Magisterio en España" i "Purga de maestros en la Guerra Civil".

- ¿Quina és la seua tasca al Consell Escolar Valencià, com a representant de la Universitat?

- Acudeix als plens, on només cal atendre les esmenes si n'hi ha. Abans participava molt més, perquè estava en tots els òrgans. Ara vaig simplement a votar, encara que m'és molt fàcil saber quan he d'alçar la mà. Els meus referents són els sindicats, els representants dels professors. Si es vota una proposta dels sindicats l'aprove, i si la rebutgen els sindicats jo també ho faig. Hi intervingo poc, perquè sempre que dic alguna cosa sembla que estic en la utopia. Done suport als professionals de l'ensenyament, perquè la resta, llevat d'alguns joves, no saben ni què fan allí. Però la majoria no té ni idea de què és la defensa de l'ensenyament i donen suport a la Presidència, que està nomenada a dit.

- La seua trajectòria com a docent és ben intensa...

- Tota la vida m'he dedicat a ensenyar. Vaig nàixer a Burgos i visc tota la guerra en el camp del franquisme, amb catalans, gallecs i bascos, amb els qui m'entenc perfectament. Abans de la Guerra he pogut viatjar i fer turisme per Espanya, ja que els meus pares tenien cotxe perquè mon pare era un comerciant quebrat amb la crisi de 1929. He tingut la sort de conèixer molta gent i formar-me una visió plural. De xicotet, estudié als Maristes fins el Batxiller Elemental. Abans de començar Magisteri mai m'havia plantejat ser mestre, però comence a treballar amb 18 anys, ingresse en FETE i exerceix fins el final de la Guerra. Després em sancionen i, com que no m'interessa anar castigat a un poble, vaig decantant-me per estudiar Filosofia i Lletres. Sóc un roig al qui li agrada ensenyar i tinc una certa facilitat i predis-

Els meus referents són els sindicats, els representants dels professors. Si es vota una proposta dels sindicats l'aprove, i si la rebutgen els sindicats jo també ho faig.

posició per comunicar saber i entendre'm amb els alumnes.

Comence a ensenyar Llatí, Grec, Filosofia i Alemany en un centre privat d'Ensenyament Mitjà. Des de 1953 sóc catedràtic de Filosofia a Santiago de Compostel·la i allí estic molt a gust donant classes a l'institut i a l'Escola de Magisteri, perquè tenia les dues oposicions aprovades.

- ¿Com va ser que va decidir venir-se'n a València?

- Jo ja havia estat aci en 1932 i València sempre m'ha atret molt, el seu paisatge, el clima.

M'agrada aquest país, aquest estil de vida, de menjar bé i follar molt. Jo me sent conquistat per la manera de

viure dels valencians. Ací encepte una nova etapa, perquè en 1973 l'ensenyament ja no està tan controlat i ja puc dir el que em dóna la gana. Des de la meua condició d'ensenyant sóc estimat i tinc una relació cordial amb el país.

- ¿Des de quan és professor

emèrit de la Universitat?

- Quan deixo les classes, en gener de 1985, els alumnes demanen el rector que m'anomenen emèrit. Ramon Lapiedra accedeix, i em concedeixen la Medalla d'Or de la Universitat. Després, el nou rector, Pedro Ruiz, ha pensat que podia ser útil seguint amb les meues classes.

- ¿Quina és al seu parer la principal fita de la història de l'educació?

- La història de l'ensenyament a Espanya comença a finals del segle XIII, amb el sermó de sant Tomàs a la Universitat de Paris, sobre l'averroisme. Eixe és potser el moment més important, perquè Averrois és el primer en dir que hi ha dues maneres de coneixement ben distintes. Una cosa és la paraula de Déu, el que s'ha de creure per revelació, i una altra ben distinta són les llums naturals de la intel·ligència humana. No hi ha oposició per tant, entre la Teologia i la Filosofia. És un moment clau que la majoria desconeix, perquè mai s'ha considerat que Averrois fóra espanyol, encara que els andalusos ara el reivindiquen com un dels seus grans pensadors. Aquest moviment que encapçala Averrois serà anul·lat pels Reis Catòlics, que imposen tres dog-

mes centrals: una única religió cristiana, una sola llengua -la castellana, companya de l'imperi- i una pàtria, la de la monarquia hispànica. Amb els parèntesis breus de les dues Repúbliques, que donen un gir complet a l'ensenyament i donen suport a altres llengües i altres patriotismes, la unitat dels tres dogmes persisteix fins la Constitució de 1978.

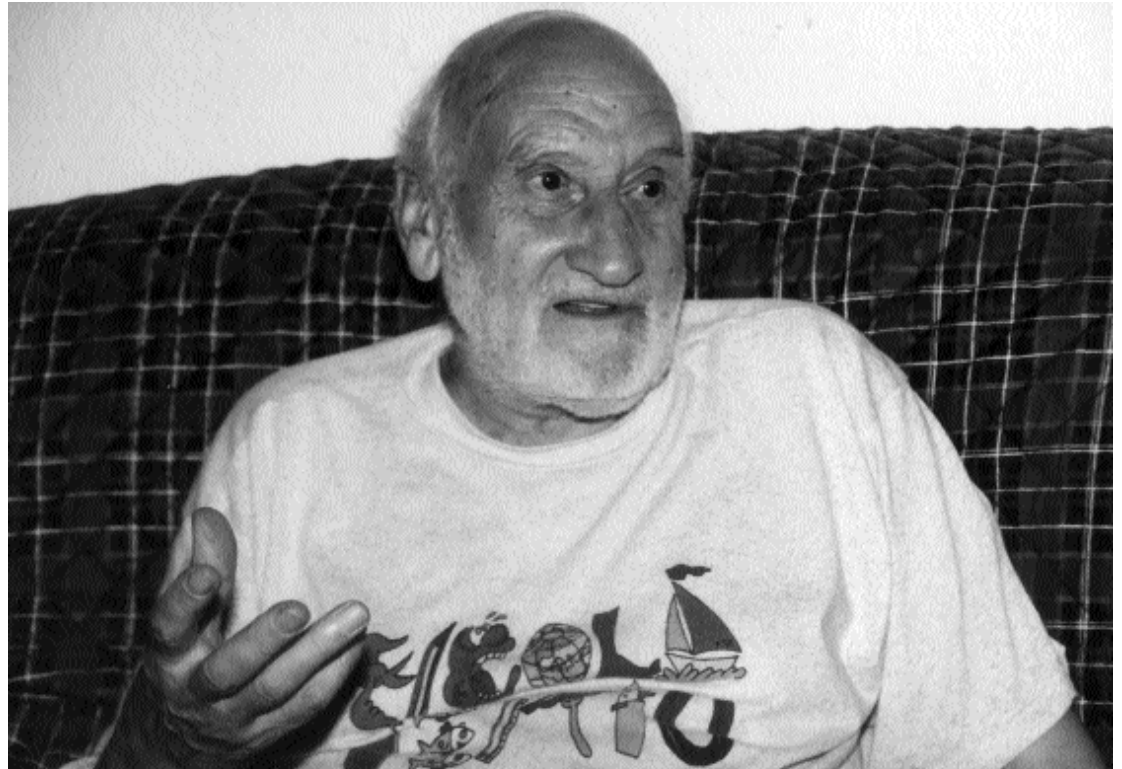
- Vostè sempre ha destacat la importància d'un ensenyament laic.

-Pedagògicament parlant, és important que al segle XIX aparega la Institución Libre de Enseñanza, per molt que alguns reivindiquen la figura del Padre Manjón com a renovador. Davant d'un mapa d'Espanya dibuixat en terra, ell li ordena al xiquet "ves-te'n a la província de Cuenca", i el xiquet posa un peu en Cuenca, i després li diu "ves-te'n a Salamanca", i així. Dir que açò és renovació pedagògica és ridícul, perquè el Padre Manjón és un integrista que només introdueix una meto-

dologia molt elemental. El que feia en realitat eren obres de caritat interessada, com els escolapis, ensenyar els dogmes de la doctrina cristiana. No tinc res en contra d'ells, però abans d'ells, en 1542, Luter ja havia advertit que l'ensenyament no podia estar en mans dels rectors, "que són uns borrecs i uns inculteres", i que havia l'escola de ser responsable dels mestres.

- La Institución Libre de Enseñanza i l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, poden considerar-se com a antecedents directes de l'ensenyament democràtic?

- La II República assumirà tots els moviments de l'avantguarda pedagògica en un sentit menys ideologitzat que els moviments cristians dels segles anteriors. La Institución Libre de Enseñanza és una institució equiparable a l'avantguarda pedagògica europea o nord-americana de l'època. L'Escola Moderna, en canvi, s'identifica amb una classe social i té un

El professor Gonzalo Anaya durant l'entrevista. / MANOLO CABANILLAS

En 1542, Luter ja havia advertit que l'ensenyament no podia estar en mans dels rectors, i que l'escola havia de ser responsable dels mestres.

ideologitzat que els moviments cristians dels segles anteriors. La Institución Libre de Enseñanza és una institució equiparable a l'avantguarda pedagògica europea o nord-americana de l'època. L'Escola Moderna, en canvi, s'identifica amb una classe social i té un

"Un ensenyament els sabers del qual no condueixen a l'emancipació humana o a la llibertat no està en la línia de la Constitució, no serveix per a desenvolupar la dignitat humana."

"Hem de passar de l'educació pública, concertada i privada a l'exigència de l'educació constitucional, perquè el contrari no és més que mantenir un model que serveix per accedir als estudis superiors."

"Benvinguda siga l'ESO, però sóc pessimista sobre el seu futur, perquè no sé si els ensenyants de Primària i Secundària junts, impartint classe en el mateix cicle, ho acabaran d'assimilar."

caire més obrerista, antiautoritari i llibertari, és més radical, i no amaga un marcat biaix polític. En la Guerra Civil, els deïxebles de la Institució seran eliminats, mentre els anarquistes de tota Europa defensaran la vigència del model antiautoritari de l'Escola Moderna i agafaran Ferrer i Guàrdia com a bandera després del seu assassinament.

- ¿Com es defineix ideològicament?

- Em defineix d'esquerra i nacionalista, perquè crec que s'ha de respectar d'una volta la pluralitat d'Espanya, la llengua, el dret i els costums d'uns i d'altres. El dret que els individus tenen a usar la seua llengua, la seua cultura, els seus costums i la seua nacionalitat no es pot qüestionar, i cal aclarir que no hi ha nacionalismes assassins sinó, en tot cas, assassins, nacionalistes, perquè els nacionalismes no maten. No es pot dir que Espanya és única, i per tant exloent, perquè pot ser una, però s'ha d'admetre la pluralitat i diversitat.

- ¿Quina valoració fa de l'empresa de capital públic creada pel conseller Tarancón per a adequar les infraestructures educatives a les prescripcions de la LOGSE?

- És increïble que es tracte de fer un ensenyament privat sota l'empar i els diners del sector públic, perquè en realitat s'ha constituït una empresa privada, i el que caldria fer és complir la llei escrupolosament, perquè l'article 27 de la Constitució defineix tot el que cal dir sobre l'educació quan assenyala que els professors, els pares i en el seu cas els alumnes "intervindran" -atenció, perquè és un futur d'obligatorietat- en el control i administració de l'ensenyament. El control de l'ensenyament es refereix a la qualitat, i l'administració s'ha d'aplicar als serveis, com el menjador, l'horari o el transport. Si s'examina la Llei de Consells Escolars, que hauria de determinar aquests aspectes, es pot comprovar que no tradueix adequadament la Constitució, perquè els polítics s'asseguren que el poder queda sempre en les seues mans. El que es tracta és de comptar amb un òrgan en què el Govern tinga sempre assegurada la majoria.

- Vosté ha acusat la legislació educativa espanyola de no haver sabut desenvolupar el manament constitucional. ¿Com s'explica això?

- Efectivament, les tres lleis orgàniques educatives, LODE, LOGSE i LOPEGCD, no han traduït bé la Constitució, i el poder judicial hauria de tenir capacitat per a nomenar un fiscal d'Educació que assenyalara les coses que han estat mal traduïdes i corregir-les. La qüestió és saber com es passa de la normativa (la política pedagògica) a

la ciència pedagògica (les ciències de l'educació, la psicologia, la sociologia, l'epistemologia o l'ètica), i d'ací a la pràctica pedagògica, la realització concreta que du a terme el mestre a l'aula. Em preocupen molt les relacions entre Educació i Democràcia, però el que urgeix és la construcció d'un ensenyament democràtic des del punt de vista normatiu.

Un ensenyament els sabers del qual no condueixen a l'emancipació humana o a la llibertat no està en la línia de la Constitució, no serveix per a desenvolupar la dignitat humana, perquè les lleis han de subordinar-se a aquesta dignitat. Per això, quan s'afirma que la LOGSE descansa en els valors humans, jo dic que no sé el que són els valors humans, i a més, els valors humans a mi no m'obliguen. En canvi, el que cal exigir són drets humans i que aquests drets respecten la dignitat humana i el lliure desenvolupament de la personalitat.

- ¿Crec que cal revisar el model d'Escola Pública que segueixen reivindicant els sectors progressistes?

- Crec simplement que hem de passar de l'educació pública, concertada i privada a l'exigència de l'educació constitucional, perquè el contrari no és més que mantenir l'esquema de l'ensenyament que serveix per accedir als estudis superiors, un model que ha existit a Espanya des del segle XIII. Hem d'identificar dos corrents, els que volen una educació popular per a tothom, un saber bàsic per accedir als sabers superiors, i els sectors més acomodats, que no necessiten un ensenyament elemental, sinó un bon Batxiller i una bona Universitat. Per això, l'ensenyament primari serà defensat històricament per les classes populars i per tot aquell que estime el progrés. L'ensenyament popular ha de ser de molta altura, no el pot impartir qualsevol afecionat; ha d'estar a càrrec d'autèntics especialistes en Educació Primària. Aquesta és la base de la formació d'un poble.

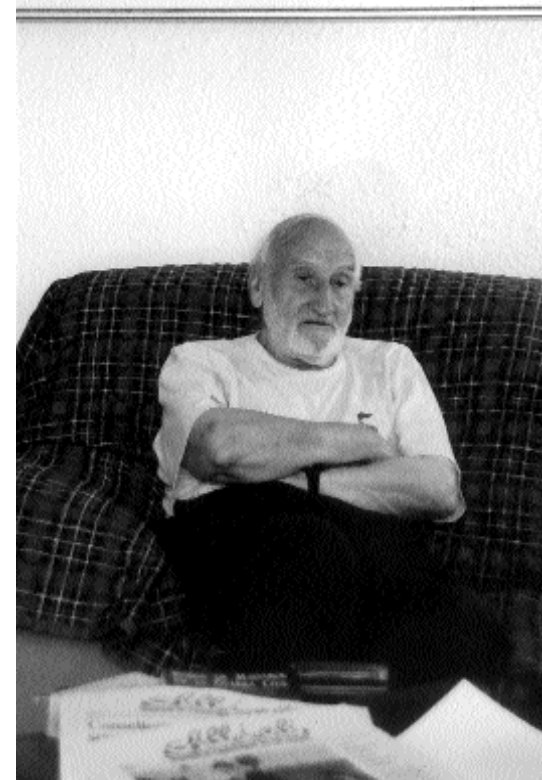
- ¿I què en pensa de l'ensenyament en la llengua pròpia?

- Els socialistes van impulsar l'ensenyament en valencià. Bé, sí, això és una necessitat, però no van fer un bon ensenyament. No sé si les escoles en valencià seran un gran ensenyament, però almenys reconeixen una cosa bàsica: la llengua materna ha de ser la llengua vehicular per a l'escolarització.

No sé si les escoles en valencià seran un gran ensenyament, però almenys reconeixen una cosa bàsica: la llengua materna ha de ser la llengua vehicular per a l'escolarització.

- Quan s'afirma que l'educació tindrà per objecte el ple desenvolupament de la personalitat, el que es vol dir és que l'alumne, eixe ser xicotet que tenim davant, és el determinant del que nosaltres hem d'ensenyar. Moltes voltes fem el contrari diem: "Eixe xiquet ha d'aprendre el que jo sé.". Doncs, no; és el respecte a l'altre, que va a créixer d'una determinada manera que cal descobrir per a poder ensenyar, perquè no ha d'aprendre el que nosaltres sabem, sinó una altra cosa. L'escolar, i no el meu títol de mestre, és el determinant del que jo he de fer amb ell.

- La incorporació de l'alumnat del primer cicle d'ESO als instituts ha creat una situació nova en els centres, no exempta de conflictes. Alguns han arribat a demanar la reforma de la LOGSE. ¿Coneix aquesta situació?

MANOLO CABANILLAS

- La conec bé. El que passa és que, fins ara, a Espanya mai l'Ensenyament Secundari havia estat obligatori. Això és una novetat que va a resultar difícil d'assimilar per a alguns. En la pràctica, s'ha disposat una ESO de dues velocitats, la dels que aniran a l'ensenyament superior i la dels que no hi aniran. El que passa és que tot l'ensenyament privat concertat està muntat per a tenir una continuïtat en l'ensenyament superior. En canvi, l'ensenyament públic quedarà relegat per als altres. Això significa desnaturalitzar totalment l'ensenyament obligatori i consoli-

dar les dues velocitats. Van a aconseguir-ho, perquè sembla que l'oposició parlamentària i el propi Zapatero no han anunciat cap canvi en aquest terreny.

- ¿No creu que una part del professorat descobreix la seua funció professional tal i com vosté l'explica?

- D'acord amb el testimoni directe de docents familiars meus, mestres d'escola i d'Ensenyament Secundari, els professors d'institut, els llicenciats, no admet-

El que ha de fer el mestre és veure de quina manera ajuda a l'altre, sense imposar-li el que sap, sinó descobrir quines són les coses que li ajudaran a créixer.

ten estar en un centre amb els mestres. Benvinguda siga l'ESO, però sóc pessimista sobre el seu futur, perquè no sé si els ensenyants de Primària i Secundària junts, impartint classe en el mateix cicle, ho acabaran d'assimilar. Hauria de passar alguna cosa molt important, que hi haguera una homologació de sous i de serveis; que no es distingira la procedència del cos, sinó els anys de servei. Mira la paradoxa: un interí que ingressa a l'institut se'l considera superior a una mestra llicenciada que du vuit anys a l'escola.

- L'Escola d'Estiu del País Valencià ha incorporat enguany el nom de Gonzalo Anaya a la seua denominació, ¿quins són els reptes actuals dels Moviments de Renovació Pedagògica?

- La funció principal dels MRP ha estat sempre d'oposició i d'avantguarda. Per això, quan arriba la democràcia, els MRP perden part de l'empenta crítica i renovadora pròpia de l'avantguarda, que exigeix una reflexió permanent front a un sistema d'ensenyament, i es comença a parlar de currículum, que és el gran parany. S'ha substituït el saber emancipador i alliberador pel currículum. Perquè el que cal no és saber més ciència, ni metodologia, sinó acostar-se al ser humà amb un esperit d'ajuda a l'altre, amb una gran preparació pedagògica i una disposició vocacional disposada a tot. El que ha de fer el mestre és veure de quina manera ajuda a l'altre, sense imposar-li el que sap, sinó descobrir quines són les coses que li ajudaran a créixer.

- ¿Com valora la tasca dels sindicats d'ensenyants?

- En educació, els sindicats són els únics que fan oposició al poder i estan constituïts per professionals amb la talla i la formació que no tenen els polítics, que moltes vegades defensen coses que entren en contradicció amb els interessos professionals. El que cal és que els professionals reflexionen més sobre la Constitució i no tant sobre la LOGSE i les altres lleis. Menys lleis i més Constitució. Hem de parlar més d'educació constitucional i traduir la normativa al quefer d'aula.